

Meer vrouwen werken minder, minder mannen werken meer

Veranderingen in de tijdsbesteding van mannen en vrouwen tussen 1999 en 2004

Het onderzoek "Tijdsbesteding van de Vlamingen: een tijdsbudgetonderzoek bij een representatieve steekproef van Vlamingen"¹ was het eerste grootschalige tijdsbudgetonderzoek in Vlaanderen sinds meer dan dertig jaar. Voor dit onderzoek in 1999 hielden 1533 Vlamingen tussen 16 en 75 jaar gedurende een volle week hun tijdsbesteding bij in een dagboekje. Vijf jaar later, in 2004, werd het onderzoek opnieuw uitgevoerd.² Voor dit onderzoek hielden 1780 Vlamingen tussen 18 en 75 jaar gedurende een week een dagboekje bij. In deze bijdrage worden enkele van de eerste resultaten van een vergelijking van de tijdsbesteding in 1999 (TOR'99) en 2004 (TOR'04) voorgesteld. We besteden hierbij vooral aandacht aan de evolutie van (1) de verschillen tussen mannen en vrouwen, (2) de verdeling van het werk tussen de geslachten en (3) enkele algemene indicatoren van arbeidsmarktparticipatie.

Deze vaststellingen gelden echter niet in gelijke mate voor mannen en vrouwen. Mannen zijn de laatste vijf jaar iets minder gaan werken (-1u), ze besteden iets minder tijd aan 'persoonlijke verzorging, eten & drinken' (-27'), ze doen iets meer huishoudelijk werk (+29') en spenderen meer tijd aan sociale participatie (1u40'). Vrouwen daarentegen zijn iets meer gaan werken (+50'), hebben meer vrije tijd (+1u10'), besteden iets meer tijd aan sociale participatie (+41'), verplaatsingen (38') en aan 'persoonlijke verzorging, eten & drinken' (+15'). Hun tijd wordt in vergelijking met 1999 minder ingenomen door huishoudelijke taken (-1u 51'), slapen & rusten (-15') en opleiding (-21').

De genderkloof vernauwt, maar...

Vlamingen zijn ten opzichte van vijf jaar geleden niet minder gaan werken: de tijd besteed aan loonarbeid is ongewijzigd (zie tabel 1). Er wordt wel gemiddeld 40 minuten minder huishoudelijk werk gedaan in 2004 ten opzichte van 1999. Verder stellen we een opmerkelijke stijging vast van de tijd besteed aan sociale participatie (+ 1u10') en vrije tijd (+ 30').³

Deze wijzigingen zorgen ervoor dat de tijdsbesteding van vrouwen en mannen wat meer naar elkaar is toegegroeid de laatste vijf jaar. De arbeidsverdeling is echter nog altijd zeer traditioneel. Het verschil in loonarbeid tussen mannen en vrouwen is gedaald van bijna 11 uur naar 9 uur door een stijging van betaalde arbeid bij vrouwen en een daling bij mannen. De kloof in huishoudelijk werk is gedaald van ruim 12 uur naar 10 uur door een daling van huishoudelijk werk bij vrouwen en een stijging

bij mannen. De totale werklust van Vlamingen (tijd besteed aan werk, huishoudelijk werk en kinderopvang) is licht gedaald van 42u48' naar 42u07' (-21' voor mannen en -1u01' voor vrouwen). Vrouwen hebben echter nog altijd veel minder vrije tijd dan mannen, alhoewel ook hier de kloof met meer dan een uur is dichtgegroeid (5u37' minder vrije tijd in 2004; 6u53' minder in 1999).

Dat de tijdsbesteding van mannen en vrouwen, ondanks de lichte toenadering, toch nog altijd sterk van elkaar verschilt, wordt bevestigd door een discriminantanalyse⁶ op basis van de tijdsbesteding ingedeeld in 39 activiteiten (zie tabel 2). Op basis van de tijdsbestedingsgegevens van 1999 kunnen we het geslacht van 83,6% van de respondenten correct voorspellen (89% van de mannen en 84,1%

Tabel 1.

Tijd besteed aan primaire activiteiten gedurende volledige week, 18- tot 75-jarigen, duur per respondent (Vlaanderen, 1999-2004)⁴

	TOR'99			TOR'04		
	Man (N=672)	Vrouw (N=658)	Totaal (N=1 330)	Man (N=890)	Vrouw (N=878)	Totaal (N=1 768)
Werk	26:10	15:22	20:49	25:11	16:12	20:43
Huishoudelijk werk	13:27	25:44	19:32	13:56	23:53**	18:52
Opvoed. & kinderopvang	1:17	3:39	2:27	1:26	3:39	2:32
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	15:20	15:58	15:39	14:53	16:13	15:33
Slapen & rusten	60:21	62:11	61:15	60:21	61:56	61:08
Opleiding	2:30	2:48	2:39	2:39	2:27	2:33
Sociale participatie	8:32	9:40	9:05	10:12***	10:21	10:16***
Vrije tijd	30:17	23:24	26:53	30:11	24:34*	27:24
Wachten	0:11	0:11	0:11	0:11	0:11	0:11
Onderweg	7:37	6:28	7:03	7:33	7:06*	7:19
Rest	2:12	2:31	2:21	1:23***	1:22***	1:23***

Statistische significantie van het verschil tussen 1999 en 2004 bij mannen onderling, vrouwen onderling en de totale bevolking: * p < ,05; ** p < ,01; *** p < ,001.

Bron: TOR '99 en TOR '04

Tabel 2.

Correlatiecoëfficiënten tussen de tijd besteed aan activiteiten en de 'discriminerende functie', 18- tot 75-jarigen (N=1 330 in '99 en N=1 768 in '04) (Vlaanderen, 1999-2004)⁵

Vrouw	TOR'99		TOR'04	
	Discr. kracht	Man	Discr. kracht	Man
Huishoud. werk	,776		,735	
	,279	Klusjes	,270	Klusjes
	,273	Arbeid	,264	
Winkelen	,267		,231	Arbeid
Kinderopvang	,245		,227	

Bron: TOR '99 en TOR '04

van de vrouwen wordt juist geklasseerd). In 2004 is de voorspellingskracht nauwelijks minder: we voorspellen van 82,5% van de respondenten het geslacht correct (78,2% van de mannen en 80,8% van de vrouwen worden juist gerangschikt). Uit de discriminantanalyse blijkt de traditionele arbeidsverdeling: vrouwen doen veel meer huishoudelijk werk en winkelen meer dan mannen. Mannen onderscheiden zich nog steeds het meest door de tijd besteed aan klusjes en betaalde arbeid.

De werklast van mannen en vrouwen wordt gelijk... als men niet voltijds werkt

De afname van de werklast van de gemiddelde Vlaming betekent niet dat iedereen minder is gaan

werken. De totale werklast varieert sterk naargelang de arbeidsmarktsituatie (zie tabel 3).

In 2004 is de totale werklast (loonarbeid, huishoudelijk werk & kinderopvang) van voltijds werkende vrouwen per week 3u23' zwaarder dan die van voltijds werkende mannen. Voltijds werkende mannen besteden 4u13' meer aan loonarbeid dan voltijds werkende vrouwen, terwijl voltijds werkende vrouwen 7u37' meer besteden aan huishoudelijk werk en opvoeding & zorg van kinderen dan voltijds werkende mannen. Er vindt wel een (relatief) kleine verschuiving tussen loonarbeid en huishoudelijke arbeid plaats in 2004 ten opzichte van 1999. Zowel voltijds werkende mannen als vrouwen ruilen een deel van hun tijd besteed aan het huishoudelijk werk in voor loonarbeid. Anderzijds is de tijd voor kinderopvang en opvoeding ook toegenomen.

Tabel 3.

Totale werklast per week (exclusief verplaatsingstijd) van niet-werkende, deeltijds werkende en voltijds werkende mannen en vrouwen, 18- tot 75-jarigen (zonder studenten) (Vlaanderen, 1999-2004)

			Loonarbeid	Huishoudelijk werk	Kinderopvang en opvoeding	Totale werklast
Voltijds werkende vrouw	TOR'99	N=197	34:30	18:15	2:53	55:39
	TOR'04	N=254	35:16	17:31	3:19	56:07
	•		+0:46	-0:44	+0:26	+0:28
Deeltijds werkende vrouw	TOR'99	N=130	20:51	27:32	4:13	52:36
	TOR'04	N=203	23:09	23:54**	4:18	51:22
	•		+2:18	-3:38	+0:05	-1:14
Niet-werkende vrouw	TOR'99	N=278	1:03	33:14	4:22	38:41
	TOR'04	N=363	0:55	30:55**	3:58	35:49**
	•		-0:08	-2:19	-0:24	-2:52
Voltijds werkende man	TOR'99	N=425	38:27	12:07	1:38	52:14
	TOR'04	N=526	39:29	11:16	1:57	52:44
	•		+1:02	-0:51	+0:19	+0:30
Deeltijds werkende man	TOR'99	N=15	31:40	9:34	0:40	41:55
	TOR'04	N=30	29:33	13:29	1:30	44:33
	•		-2:07	+3:55	+0:50	+2:38
Niet-werkende man	TOR'99	N=190	2:22	18:44	0:50	21:57
	TOR'04	N=267	1:24	21:55**	0:40	24:00
	•		-0:58	+3:11	-0:10	+2:03

Statistische significantie van het verschil in totale werklast tussen 1999 en 2004 naar arbeidsmarktpositie: * $p < ,05$; ** $p < ,01$; *** $p < ,001$.

Bron: TOR '99 en TOR '04

In vergelijking met vijf jaar geleden is de totale werklast dan ook licht toegenomen voor de voltijds werkenden.

Bij de deeltijds werkende mannen en vrouwen is het verschil in werklast groter, maar hier verkleint de kloof toch aanzienlijk ten opzichte van 1999 (van 10u41' tot 6u49'). Deze vergelijking van deeltijdsen is echter puur indicatief vermits de groep deeltijds werkende mannen in onze steekproef veel te klein is om betrouwbare uitspraken te doen. Bij niet-werkende mannen en vrouwen bedraagt het verschil in werklast in 2004 bijna 12 uur, in 1999 was dit nog bijna 17 uur. Ten opzichte van vijf jaar geleden zijn de niet-werkende mannen meer huishoudelijk werk gaan verrichten, waardoor hun totale werklast gestegen is met ongeveer 2 uur. De tijd voor loonarbeid en kinderverzorging & opvoeding is evenwel gedaald bij deze groep. Het is duidelijk dat de trend van een gelijkere arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen zich enkel voordoet bij diegenen die niet voltijds werken. Deeltijds werkenden en niet-werkende mannen reserveren meer tijd voor het huishouden en besteden minder tijd aan loonarbeid, terwijl deeltijds werkende en niet-werkende vrouwen minder tijd spenderen aan de huishoudelijke karweitjes. De deeltijds werkende vrouwen gaan bovendien ook

2u18' meer loonarbeid verrichten. Niettemin wordt de werklast van de mannen nog steeds overwegend bepaald door de mate van arbeidsmarktparticipatie. Bij vrouwen blijft een vermindering van de arbeidsmarktparticipatie gepaard gaan met een grote toename van de tijd besteed in het huishouden en aan de kinderen.

Meer vrouwen werken minder, minder mannen werken meer

Op het eerste zicht is er met betrekking tot de tijd die besteed wordt aan loonarbeid weinig veranderd op vijf jaar tijd (zie tabel 4). Noch de gemiddelde arbeidsduur (-0u06'), noch de participatiegraad aan arbeid (-0,3%) zijn veranderd tussen 1999 en 2004. Onderliggend hebben er zich wel een aantal veranderingen voorgedaan. De genderkloof inzake arbeidstijd is voor de totale bevolking gekrompen van 10u49' in 1999 naar 8u59' in 2004. Dit komt vooral doordat de participatiegraad aan arbeid voor mannen en vrouwen een tegengestelde evolutie kent. Mannen participeren minder aan de arbeidsmarkt en vrouwen meer. Hierdoor is de genderkloof met betrekking tot de participatie aan de arbeidsmarkt geslonken van 16,7 tot 7,9 procentpunten.

Tabel 4.

Arbeidsduur exclusief woon-werkverkeer per respondent (in uren), Participatiegraad en Arbeidsduur per participant, 18- tot 75-jarigen, totale week (Vlaanderen, 1999-2004)

	TOR'99 (N=1 330)	TOR'99 (N=1 330)
Arbeidsduur per respondent	20:49	20:43
Mannen	26:10	25:11
Vrouwen	15:22	16:12
•	-10:49	-8:59
Participatiegraad	63,1	62,8
Mannen	71,4	66,7
Vrouwen	54,7	58,8
•	-16,7	-7,9
Arbeidsduur per participant	32:59	33:01
Mannen	36:38	37:47
Vrouwen	28:07	27:33
•	-8:31	-10:14

Bron: TOR '99 en TOR '04

De arbeidsduur per participant is wel gestegen bij mannen en gedaald bij vrouwen. Dat komt vooral doordat de stijgende arbeidsmarktparticipatie van vrouwen zich voordoet als deeltijdse arbeid. Daar waar in 1999 40% van de werkende vrouwen deeltijds werkte, is dit in 2004 gestegen tot 44,5%. Bij de mannen blijft deeltijds werk uitzonderlijk, al stijgt het van 3% in 1999 naar 5,5% in 2004.

De participatiegraad is voor vrouwen over de hele levensloop gestegen, zowel voor de jongeren, de drukke leeftijd als voor de ouderen (zie figuur 1). Mannen jonger dan 56 jaar gaan daarentegen minder werken. In 1999 participeerden bijna alle mannen (> 95%) tussen 26 en 45 jaar aan de arbeidsmarkt. In 2004 gaat de arbeidsdeelname van mannen tussen 26 en 35 jaar licht achteruit en daalt de arbeidsmarktparticipatie van de 35- tot 45-jarigen zelfs tot ongeveer 88%. Ook het aandeel werkende mannen jonger dan 26 en mannen tussen 46 tot 55 jaar is opvallend gedaald tussen 1999 en 2004. Voor 55-plussers noteren we daarentegen een lichte stijging van de arbeidsparticipatiegraad.

De arbeidsmarktparticipatie van vrouwen en mannen is het hoogst in de leeftijdsgroep van 26- tot 55-jarigen. Dat is ook de levensfase waarin de arbeidstijd het hoogst ligt.

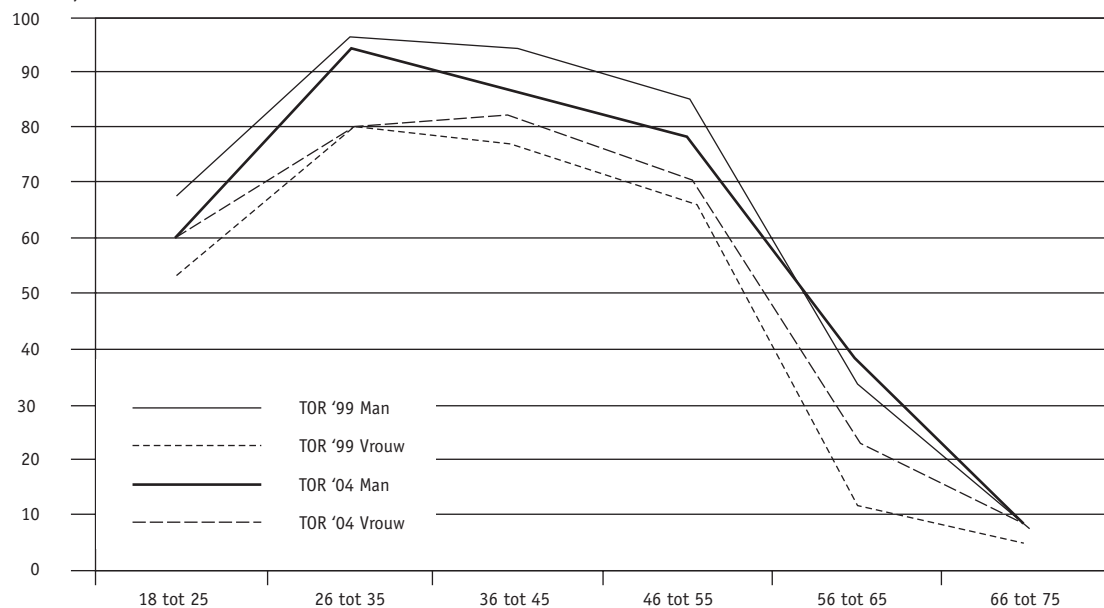
Uit de gegevens van tabel 5 blijkt dat Vlamingen met partner en kinderen, de hoger opgeleiden en (uiteraard) de voltijds werkenden zowel in 1999 als in 2004 het meeste tijd spenderen aan betaalde arbeid. De arbeidstijd van hoger opgeleiden en respondenten met partner en inwonende kinderen is in vergelijking met 1999 zelfs toegenomen. Deze respondenten zijn voornamelijk tussen de 26 en 45 jaar oud, de 'drukke leeftijd' met een hoge arbeidsparticipatiegraad en veel uren arbeid.

Besluit

Alhoewel de traditionele arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen stand houdt, blijkt het tijdsbestedingspatroon van mannen en vrouwen toch iets naar elkaar toe te groeien tussen 1999 en 2004. De arbeidsmarktparticipatie van vrouwen blijft stijgen

Figuur 1.

Participatiegraad aan arbeid tijdens totale week naar leeftijd en geslacht, 18- tot 75-jarigen (Vlaanderen, 1999-2004)

Bron: TOR '99 en TOR '04

Tabel 5.

Arbeidsduur naar gezinssituatie, opleiding en arbeidsmarktpositie, 18- tot 75-jarigen, duur per respondent voor totale week (Vlaanderen, 1999-2004)

		TOR'99 (N=1 330)	TOR'04 (N=1 768)
Leeftijd	18 tot 23 jaar	13:27	14:38
	24 tot 42 jaar	29:37	30:47
	43 tot 65 jaar	19:58	19:15
	66 tot 75 jaar	0:38	0:45
Gezinssituatie	Inwonend bij ouders	18:24	16:53
	Alleenwonend	15:38	15:42
	Eénoudergezin	23:12	20:54
	Met partner zonder kinderen	14:48	14:49
	Met partner en kinderen	26:03	27:45
Opleiding	Geen opleiding of Lager SO	14:34	14:21
	Hoger Secundair Onderwijs	23:33	23:42
	Hoger Onderwijs	26:35	27:10
Arbeidsmarktpositie	Studerend, schoolgaand	4:42	2:43
	Deeltijds werkend	21:56	23:58
	Voltijds werkend	37:12	38:07
	Huishouden	1:13	0:49
	Werkloos, arbeidsongeschikt	2:56	2:05
	Gepensioneerd	1:04	0:42

Bron: TOR '99 en TOR '04

(weliswaar door de toename van deeltijds werk) en de tijd besteed aan huishoudelijk werk daalt. Mannen presteren iets minder loonarbeid (vooral omdat ze met minder werken) en doen meer huishoudelijk werk. Alhoewel mannen nog altijd veel meer vrije tijd hebben dan vrouwen is er ook op dit vlak toenadering: we zien een voorzichtige stijging van de vrije tijd bij vrouwen.

Consistent met de tendensen vastgesteld in Arbeidsmarktflits 57 van 6 juli 2005 (zie www.steunpuntwav.be) stellen we vast dat de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen in alle leeftijdsgroepen stijgt, terwijl we bij mannen, met uitzondering van de lichte stijging bij de 55-plussers, een daling van de arbeidsmarktparticipatie constateren. De werkende mannen presteren echter meer uren in 2004 dan in 1999. De arbeidstijd van zij die leven met partner en kinderen, die jonger zijn dan 43 jaar en de hogeropgeleiden neemt toe. Het lijkt er dan ook sterk op dat vooral de meeste actieve categorieën

uit de bevolking sterker gemobiliseerd worden op de arbeidsmarkt.

*Ignace Glorieux
Joeri Minnen
Jessie Vandeweyer
Vakgroep Sociologie
Onderzoeksgroep TOR
Vrije Universiteit Brussel*

Bibliografie⁷

- Glorieux, I., Koelet, S. & Moens, M. (2000). *Technisch verslag bij de tijdsbudgetenquête TOR'99. Veldwerk en responsanalyse*. Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Glorieux, I., Koelet, S. & Moens, M. (2001). Vlaanderen in 10.080 minuten: een tijdsbudgetonderzoek. In: J. Le-

- maitre & H. Vangeel (red.), *Vlaanderen gepeild!* Brussel: Administratie Planning en Statistiek.
- Glorieux, I., Koelet, S., Moens, M. & Coppens, K. (2001). *Tijdsbesteding in Vlaanderen 1988-1999 (tabellenboekje)*. Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Glorieux, I., Minnen, J. & Vandeweyer, J. (2005a). *Technisch verslag bij de tijdsbudgetenquête TOR'04. Veldwerk en responsanalyse*. Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB (verschijnt binnenkort).
- Glorieux, I., Minnen, J. & Vandeweyer, J. (2005b). *Tijdsbesteding in Vlaanderen: veranderingen in tijdsbesteding tussen 1999 en 2004 (tabellenboekje)*. Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Glorieux, I., Minnen, J. & Vandeweyer, J. (2005c). *De tijd staat niet stil. Veranderingen in de tijdsbesteding van Vlamingen tussen 1999 en 2004*. Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.

Noten

1. Dit onderzoek werd gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap (Programma Beleidsgericht Onderzoek 97/3/109).
2. Het onderzoek van 2004 gebeurde in het kader van het project "Tijdsbesteding van Vlamingen: een longitudinaal tijdsbudgetonderzoek bij een representatieve steekproef van Vlamingen" – gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap (PBO99 B/4/25). Beide onderzoeken werden uitgevoerd door de onderzoeksgroep TOR (Tempus Omnia Revelat) van de Vrije Universiteit Brussel.
3. Voor de indeling van de activiteiten verwijzen we naar Glorieux, I., Minnen, J. & Vandeweyer J. (2005b). Downloadbaar op www.vub.ac.be/TOR. In dit tabellenboekje worden de activiteiten opgesplitst in 11 hoofdactiviteiten en 39 deelactiviteiten. In deze tekst hanteren we de opdeling naar 11 activiteiten (tenzij anders vermeld).
4. Deze tabel geeft enkel tendensen weer. Er treden slechts significante verschillen op tussen 1999 en 2004 voor de totale bevolking en tussen mannen onderling voor de activiteiten 'sociale participatie' en 'rest' (tijdsbestedingsdagboek invullen en 'onbepaalde tijd'). Vrouwen uit 1999 en 2004 verschillen significant voor de tijd besteed aan 'huishoudelijk werk', 'vrije tijd', 'onderweg' en 'rest'. In 1999 verschillen mannen en vrouwen wel significant van elkaar voor alle activiteiten, met uitzondering van 'opleiding', 'wachten' en 'rest'. Hetzelfde geldt voor 2004, met uitzondering van 'opleiding', 'sociale participatie', 'wachten', 'onderweg' en 'rest'.
5. Willks' Lambda= 0,50 ('99)/0,55 ('04) – Canonische correlatie= 0,71 ('99)/0,67 ('04). De canonische correlatie is significant verschillend van 0 ($p < 0,05$).
6. Met deze techniek kan nagegaan worden hoe goed we iemands geslacht kunnen voorspellen op basis van zijn of haar tijdsbestedingspatroon. Indien we op goed geluk voorspellen of iemand een man of een vrouw is, dan hebben we 50% kans om goed te raden. De mate waarin deze toevallige gok verbetert als we over informatie beschikken over de tijdsbesteding geeft aan in welke mate de tijdsbesteding samenhangt met het geslacht van iemand. Indien er absoluut geen verband bestaat tussen tijdsbesteding en geslacht dan zal onze kans op een juiste voorspelling dezelfde zijn als bij een pure gok zonder voorkennis, namelijk 50%.
7. De meeste teksten zijn downloadbaar op www.vub.ac.be/TOR.